

ВІДГУК

офіційного опонента д.е.н., професора **Перерви Петра Григоровича** на дисертаційну роботу **Міщук Євгенії Володимирівни** «*Формування економічної безпеки підприємства у динамічних умовах бізнес-середовища*», яку подано до захисту на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)

Актуальність обраної теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами, планами та темами

Динамічні зміни середовища, у якому функціонують підприємства, генерують низку небезпек як поточній діяльності господарюючих суб'єктів, так і стратегічним планам їх розвитку. В сучасних нестабільних умовах вітчизняні підприємства зіткнулися зі значними проблемами, зокрема: втрата ринків збуту; зниженням обсягів збуту продукції; зростання собівартості; збільшення дефіциту грошових коштів, у тому числі за рахунок зменшення кредитів і позик банків та інших фінансових установ тощо. Внаслідок цього, підприємства отримали збитки, а частина з них була ліквідована. У таких умовах для будь-якого підприємства життєво важливим завданням стає розробка заходів щодо утримання та підвищення власної економічної безпеки у поточному та стратегічному вимірах. Зазначене завдання особливо актуалізується в умовах глобалізації та прискорення циклічності кризових явищ, що має місце сьогодні. Тому потреба в розробці теоретико-методологічних основ, методичних підходів і рекомендацій щодо формування економічної безпеки підприємства у динамічному бізнес-середовищі є особливо нагальною.

У науковому полі продовжуються дискусії щодо складників економічної безпеки та системи показників, що її визначають. Одні групи авторів включають до неї десятки складників різного роду. Інші групи, навпаки, обмежуються їх невеликою кількістю. Це зумовлює доцільність визначення змісту поняття «економічна безпека підприємства» та структурування її складників, що актуалізує дисертаційну роботу Міщук Є. В.

На практиці використовується значна кількість показників для оцінювання структурних складників економічної безпеки та існують проблеми інтегральної оцінки економічної безпеки підприємства, що, своєю чергою, обумовлює наступну проблему: впровадження адекватних отриманому рівню економічної безпеки заходів щодо її забезпечення. При цьому, практика потребує ще одного інтегрального показника, а саме такого, який дозволить врахувати зміни у фінансово-економічних результатах діяльності підприємств з урахуванням наявного для цього часу. Розв'язанню зазначених проблем присвячене дисертаційне дослідження Міщук Є. В.

Актуальним також є забезпечення підприємствами економічних інтересів стейкхолдерів: працівників, бізнес-партнерів та ін. З одного боку, це дозволить уникнути конфліктів з їх боку та певною мірою захистить підприємство від загроз, які можуть генерувати стейкхолдери. З іншого боку, таке забезпечення може сприяти створенню сприятливого бізнес-середовища, зробити підприємство інвестиційно-привабливим, сприяти розвитку підприємництва та забезпеченню робочих місць.

Зважаючи на зазначене, дослідження існуючих теоретико-методологічних проблем формування економічної безпеки підприємств у динамічному бізнес-середовищі, розробка методологічних засад і методичних підходів оцінювання економічної безпеки підприємств, її забезпечення, чому присвячена дисертаційна робота Міщук Є. В., є важливим напрямом економічної науки і має як теоретичний, так і практичний вимір.

Актуальність теми та ґрунтовність отриманих результатів підтверджується зв'язком дисертації з тематикою 7 науково-дослідних робіт:

Криворізького національного університету за темами: «Теоретико-методичні засади формування ефективних механізмів корпоративного управління на підприємствах» (державний реєстраційний номер 0116U001790), у межах якої автором розроблено методику оцінки економічної безпеки акціонерного товариства та його стейкхолдерів з урахуванням показників часу; «Публічне управління та адміністрування у сферах обліку й оподаткування з урахуванням змін економічного стану суб'єктів господарювання» (державний реєстраційний номер 0118U006692), де автором розроблено методологічні засади оцінки стану багаторівневих показників (на прикладі ЕБП); «Обліково-аналітичне та фінансово-економічне забезпечення економічної безпеки в умовах реформування публічного управління (рівень підприємств, регіонів, держави)» (державний реєстраційний номер 0122U200786), у межах якої розроблено науково-методичні підходи до оцінювання запасу ЕБП з позиції її забезпеченості (довідка № 36/02/02-4/23 від 27.02.2023 р.); «Формування інноваційно-інвестиційного потенціалу людиноцентричної моделі економіки» (державний реєстраційний номер 0119U002042), у межах якої автором розроблені науково-методичні підходи до оцінювання впливу когерентної безпеки стейкхолдерів підприємства на його економічну безпеку та удосконалені методичні засади оцінювання когерентної безпеки стейкхолдерів підприємства (довідка № 36/02/09-1/23 від 26.09.2022 р.); «Стратегічні напрями підвищення конкурентоспроможності підприємств в умовах інноваційно-інвестиційної моделі економіки» (державний реєстраційний номер 0122U201285), де автором розвинуто науково-методичний підхід до визначення ліміальної величини дивідендів, сплата якої не погіршить ЕБП (довідка 36/02/05-1/23 від 04.05.2023 р.);

Криворізького факультету Запорізького національного університету за темою «Економічний розвиток підприємства: теоретико-методологічні аспекти та інструментарій управління» (державний реєстраційний номер 0115U004215), де автором обґрунтовано науковий підхід до забезпечення ЕБП на основі

використання можливостей зовнішнього середовища (довідка № 2190 від 05.12.2019 р.);

Громадської наукової організації «Фінансово-економічна наукова рада» за темою «Сучасні пріоритети розвитку науки в Україні» (державний реєстраційний номер 0119U103930), де автором розроблено методичні рекомендації щодо оцінки стану видів ЕБП, розташованих на вищих шаблях її ієрархії (довідка № 0405/20-2 від 04.05.2020 р.).

Ступінь достовірності та обґрунтованості наукових положень, висновків і результатів, сформованих у дисертації

Наукові положення, висновки та рекомендації, викладені в дисертації Міщук Є. В. докладно обґрунтовані, логічні та достовірні, що обумовлено доказовістю та переконливою аргументацією авторських розробок, які мають суттєве теоретико-методичне та практичне значення.

На всіх етапах дослідження автор наводить ґрунтовну аргументацію, чітко демонструючи власну позицію, сформовану на основі вивчення й аналізу 523 використаних джерел.

Глибина наукового дослідження підтверджується використанням сучасних методів дослідження, а саме: методи абстрактно-логічного, морфологічного та компаративного аналізу; метод критичного аналізу; діалектичний метод, метод системного аналізу та синтезу; метод Делфі; метод декомпозиції; статистичні, розрахунково-аналітичні методи, емпіричного дослідження; статистичного та кореляційного аналізу; систематизації, індукції та дедукції; графічного аналізу.

Не викликає сумнівів обґрунтованість і достовірність результатів дослідження, які базуються на глибокому знанні й розумінні методологічного підґрунтя досліджуваної проблеми, об'єкта та предмета дослідження, а також використанні значної інформаційної бази, що представлена: офіційними документами Державної екологічної інспекції України; законодавчими й нормативними актами, офіційними документами різних державних і урядових органів; первинними документами підприємств гірничо-металургійного комплексу; матеріалами наукових конференцій і семінарів; ресурсами глобальної інформаційної системи Інтернет (аналітичні портали, бенчмаркінгові дослідження); науковими працями вітчизняних, зарубіжних фахівців, науковців та практиків у галузі економічної науки, присвячені проблемам економічної безпеки, стратегічного управління діяльністю підприємства; результатами власних напрацювань, дослідження, пов'язані з сучасними змінами у бізнес-середовищі.

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи, опублікованих її автором наукових праць та рефератом, дозволяє визначити основні положення, які сформульовані здобувачем, що характеризуються науковою новизною й відображають особистий внесок у розвиток економічної науки у частині обґрунтування та розробки теоретичних, методологічних та практичних засад щодо формування економічної безпеки підприємства у динамічних умовах бізнес-середовища. Значна кількість представлених наукових праць відображає

основний зміст наукових положень, висновків і результатів, сформованих у дисертації.

Виконане дослідження свідчить про широку і глибоку обізнаність дисертантки з науковими працями вітчизняних і зарубіжних вчених у сфері економічної безпеки підприємств, а обґрунтованість і достовірність отриманих результатів підтверджено використанням великого обсягу статистичної інформації, достатньою апробацією та впровадженням на практиці, що підтверджується відповідними довідками.

Значимість результатів дослідження для науки і практики

Загальнонаціональне значення результатів дисертаційного дослідження полягає в тому, що вони мають значну теоретичну і практичну цінність для розвитку вітчизняної наукової думки, формування дослідницьких підходів задля підвищення якості управлінської аналітики та дієвого формування економічної безпеки підприємств у динамічних умовах бізнес-середовища.

Структура дисертаційної роботи та зміст її основних положень

Дисертаційна робота Міщук Є. В. логічно структурована, складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Зміст дисертаційної роботи «Формування економічної безпеки підприємства у динамічних умовах бізнес-середовища» повністю відповідає назві, а чітко сформульовані предмет, об'єкт, мета і завдання дослідження – логічно пояснюють структуру роботи, послідовність викладення матеріалу.

Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 796 сторінок, а основний зміст викладено на 379 сторінках тексту. Дисертаційна робота містить анотацію, 20 додатків, список використаних джерел нараховує 523 найменування. За змістом, структурою, обсягом, стилем викладання, послідовністю та аргументованістю викладання матеріалів дослідження дисертаційна робота повною мірою відповідає вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук та вимогам Міністерства освіти і науки України.

У першому розділі роботи «Теоретичні основи формування та оцінювання економічної безпеки підприємства» розкрито теоретичну сутність економічної безпеки підприємства (с. 61-81), розвинуто поняття «економічна безпека підприємства» (с. 131), «рівень економічної безпеки підприємства» (с. 115, с. 132-133), «стан економічної безпеки підприємства» (с. 115-116, с. 133); визначено особливості оцінюванні економічної безпеки з урахуванням розмежування рівня та стану економічної безпеки (с. 116); систематизовано чинники і складники забезпечення та формування економічної безпеки підприємства (с. 82-102); обґрунтовано відокремлене оцінювання рівня та стану економічної безпеки підприємства (с. 102-131).

У другому розділі «Методологічні засади формування економічної безпеки підприємства» розвинуто ієрархію складників економічної безпеки підприємства (с. 134-147), удосконалено науково-методичні підходи до оцінювання рівня економічної безпеки підприємства з урахуванням лімінальної

величини прибутку до оподаткування (с. 147-159), розроблено науково-методичні підходи до оцінювання впливу когерентної безпеки різних груп стейкхолдерів підприємства на його економічну безпеку (с. 159-169); обґрунтовано передумови оцінювання стану економічної безпеки підприємства з використанням показників часу та швидкості (с. 170-186); обґрунтовано науково-методологічний підхід до забезпечення економічної безпеки підприємства в динамічних умовах бізнес-середовища (с. 187-204); удосконалено науково-методичний підхід до оцінювання рівня забезпечення економічної безпеки підприємства на основі інтегрування операційного та стратегічного виміру (с. 204-212).

У третьому розділі «Сучасний рівень економічної безпеки підприємств гірничо-металургійного комплексу України» удосконалено методичні засади оцінювання когерентної безпеки стейкхолдерів підприємства (с. 256-267); розвинуто теоретико-методичний підхід до визначення обмеження на величину прибутку, з якого сплачуються дивіденди (с. 267-270) та виконано його апробацію (с. 276); ідентифіковано рівень економічної безпеки підприємств окремо (с. 216-255) та з урахуванням впливу рівня когерентної безпеки стейкхолдерів (с. 271-279); проаналізовано забезпечення економічної безпеки підприємств гірничо-металургійного комплексу у (с. 279-304).

У четвертому розділі «Методологічні основи оцінювання темпорального стану економічної безпеки підприємства» розроблено методологічні засади оцінювання темпорального стану економічної безпеки підприємств (с. 309-329) та темпорального стану когерентної економічної безпеки їх стейкхолдерів (с. 330-331); розроблено науково-методичні підходи до оцінювання впливу темпорального стану когерентної безпеки стейкхолдерів на темпоральний стан економічної безпеки підприємства (с. 331-334); проаналізовано темпоральний стан економічної безпеки підприємств гірничо-металургійного комплексу України (с. 335-359) та ідентифіковано вплив на нього темпорального стану когерентної безпеки різних груп стейкхолдерів (с. 359-360); розкрито особливості оцінювання темпорального стану економічної безпеки середньострокових інтересів підприємств (с. 361-362) та проаналізовано його величину на підприємствах гірничо-металургійного комплексу та основних груп їх стейкхолдерів (с. 362-371); сформовано алгоритм ланцюгового моделювання темпорального стану економічної безпеки підприємства на основі перебору швидкостей зміни її індикаторів (с. 371-376).

У п'ятому розділі «Забезпечення економічної безпеки підприємства у динамічних умовах бізнес-середовища» розвинуто класифікацію управлінських рішень за ознакою їх впливу на економічну безпеку підприємства (с. 383-384, рис. 5.1); удосконалено методологічний підхід до оцінювання ефективності управлінських рішень з точки зору їх впливу на економічну безпеку підприємства (с. 385-393) та виконано його апробацію (с. 394-400); сформовано підходи до визначення доцільності співпраці з бізнес-партнерами при недостатності інформації (с. 401-403); уточнено організаційне забезпечення економічної безпеки за матеріалами підприємств гірничо-металургійного комплексу України (с. 404-406); сформовано науковий диференційовано-

інтеграційний підхід до оцінювання економічної безпеки підприємства з використанням показника інтегрального стану економічної безпеки (с. 407-416); розроблено науково-методичні підходи до оцінювання запасу економічної безпеки з позиції її забезпеченості (с. 417-422); розвинуто науково-методичний підхід до визначення сукупності показників, які відображають ступінь забезпечення економічної безпеки як міри готовності підприємств до майбутнього (с. 423-437) та виконано його апробацію (с. 438-446).

Загалом, усі розділи дисертаційної роботи Міщук Є. В. присвячені теоретико-методологічним засадам, методичним підходам та практичним рекомендаціям щодо формування економічної безпеки підприємства у динамічних умовах бізнес-середовища, а зроблені висновки і рекомендації логічно впливають із проведеного дослідження.

Наукова новизна положень, висновків та результатів дисертації

До основних наукових результатів дисертаційної роботи Міщук Є. В., які мають суттєве теоретико-методичне значення та практичну цінність, а також характеризуються статусом «вперше», слід віднести наступні:

- розроблено методологічні засади оцінювання темпорального стану економічної безпеки підприємства, що дозволяють визначити спроможність підприємства до одержання лімінальних величин індикаторів економічної безпеки на підставі наявних тенденції, не застосовуючи спеціальні управлінські заходи за обмежувальний період часу, потрібний для задоволення економічних інтересів підприємства (с. 309-331);

- розроблено науково-методичні підходи до оцінювання запасу економічної безпеки підприємства з позиції її забезпеченості, що дозволяють виявити ступінь неконтрольованого впливу чинників зовнішнього середовища на інтегральний стан економічної безпеки підприємства та обґрунтувати пріоритетність безпекозабезпечувальних заходів (с. 417-422);

- розроблено науково-методичні підходи до оцінювання впливу когерентної безпеки різних груп стейкхолдерів підприємства на його економічну безпеку, які дозволяють визначити зміну рівня економічної безпеки підприємства (с. 165-169) та зміну її темпорального стану з урахуванням такого впливу (с. 331-334);

- обґрунтовано науково-методологічний підхід до забезпечення економічної безпеки підприємства, який включає ресурси, процеси, здатності, що на основі одночасного нівелювання деструктивних чинників, використання можливостей бізнес-середовища та нових способів задоволення вимог стейкхолдерів дозволяє в поточному періоді сформулювати управлінські заходи задля отримання заданого інтегрального стану економічної безпеки у перспективі в умовах динамічного бізнес-середовища (с. 189-204);

- сформовано науковий диференційовано-інтеграційний підхід до оцінювання економічної безпеки підприємства, який передбачає диференціювання рівня і темпорального стану економічної безпеки з послідовним утворенням інтегрального показника. Використання підходу дозволяє комплексно оцінити величину економічної безпеки підприємства та

сукупно врахувати статичні й динамічні аспекти її формування з метою більш обґрунтованого прийняття управлінських рішень (с. 408-416).

Важливим підґрунтям наукових здобутків Міщук Є. В. є отримані нові наукові результати, що роблять вагомий внесок у розробку теоретико-методологічних засад та практичних рекомендацій щодо формування економічної безпеки підприємств у динамічних умовах бізнес-середовища. Зокрема, удосконалено:

- методичні засади оцінювання когерентної безпеки стейкхолдерів підприємства, що, на відміну від існуючих, передбачають оцінку її рівня (с. 258-269) та темпорального стану (с. 330-331) з позиції самих стейкхолдерів і дозволяють визначити зміну рівня і темпорального стану економічної безпеки підприємства при зміні відповідно рівня і темпорального стану когерентної економічної безпеки його стейкхолдерів задля забезпечення життєздатності підприємства у конкурентному бізнес-середовищі;

- науково-методичні підходи до оцінювання рівня економічної безпеки підприємства, які, на відміну від існуючих, передбачають визначення недостатності прибутку до оподаткування як величини, в якій агрегуються відхилення фактичних значень індикаторів економічної безпеки від лімінальних, що дозволяє у вартісному вираженні визначити ступінь незадоволення економічних інтересів підприємства (с. 147-159);

- науково-методичний підхід до оцінювання рівня забезпечення економічної безпеки підприємства, що, на відміну від існуючих, враховує відповідність параметрів економічної безпеки установленим сукупності значень. Впровадження підходу дозволяє визначити стиль забезпечення економічної безпеки в динамічних умовах зовнішнього середовища (с. 204-212);

- методологічний підхід до оцінювання ефективності управлінських рішень з позиції їх впливу на економічну безпеку підприємства, що, на відміну від існуючих, враховують скорочення величини недостатності прибутку до оподаткування; скорочення суми неосвоєних витрат та зменшення часу досягнення індикаторами економічної безпеки своїх лімінальних величин за умови реалізації управлінського рішення та без нього. Застосування підходу дозволить визначити доцільність традиційних управлінських рішень і необхідність додаткових безпекозабезпечувальних дій (с. 385-393).

У дисертаційній роботі набули подальшого розвитку такі теоретичні, методологічні та практично-рекомендаційні положення:

- ієрархічна структура економічної безпеки підприємства, в якій, на відміну від існуючих, декомпозиція складників економічної безпеки підприємства представлена автономно від складників когерентної економічної безпеки стейкхолдерів з їх послідовним об'єднанням на вищому щаблі ієрархії економічної безпеки, що дозволяє формувати підходи до їх відокремленого оцінювання (с. 137-147);

- теоретико-методичний підхід до визначення обмеження на величину прибутку, з якого сплачуються дивіденди, що, на відміну від існуючих, передбачає визначення величини дивідендних виплат, яка не погіршить

інтегральний стан економічної безпеки підприємства і дозволяє віднайти зону консенсусу, в якій підприємство і його власники досягають взаємовигідного співробітництва, що забезпечує розвиток підприємства (с. 267-270);

– понятійний апарат економічної безпекології щодо визначення сутності понять: «економічна безпека підприємства», яке розглянуто як триєдина категорія, яка представляє собою бажаний ступінь задоволення його економічних інтересів на момент оцінки та спроможність до вказаного задоволення за визначений період часу без спеціальних управлінських втручань з урахуванням часу, упродовж якого необхідно, щоб ці інтереси були задоволеними (с. 131); «рівень економічної безпеки підприємства», яке розглянуто як її статична величина, яка ретроспективно сформована і віддзеркалює міру задоволення економічних інтересів підприємства на визначену дату (с. 115, с. 132-133); «стан економічної безпеки підприємства», яке розглянуто як її динамічна величина, що визначається сукупністю обставин і умов, в яких підприємство перебувало в минулому і перебуває в теперішньому, зважаючи на наявні на ньому ресурси і застосовувані процеси, та відображає можливості задоволення економічних інтересів підприємства без застосування специфічних заходів, ураховуючи потрібний для цього час і тенденції, що сформувалися на цьому підприємстві (с. 115-116, с. 133);

– науково-методичний підхід до визначення сукупності показників, які відображають ступінь забезпечення економічної безпеки підприємств як міри готовності підприємств до глобальних трендів, що, на відміну від існуючих, враховує перспективні тренди зовнішнього середовища, майбутні характеристики якого покладено в основу забезпечення стратегічної відповідності ресурсів і процесів у діяльності підприємства, що дозволяє забезпечити спроможність підприємства відповідати на виклики бізнес-середовища та зберегти лімінальну величину інтегрального стану економічної безпеки в довгостроковому майбутньому (с. 423-437);

– класифікація управлінських рішень за ознакою їх впливу на зміну економічної безпеки підприємства, яка, на відміну від існуючих, передбачає розмежування традиційних управлінських рішень, потреба в прийнятті яких не пов'язана із нею та цілеспрямовані рішення, реалізація яких скерована на зміни в економічній безпеці підприємства та його стейкхолдерів, що дозволяє оцінити доцільність управлінських рішень з точки зору їх впливу на рівень, темпоральний стан економічної безпеки підприємства та когерентної економічної безпеки стейкхолдерів (с. 383-384).

Таким чином, представлені у дисертаційній роботі теоретичні, методологічні та практично-рекомендаційні положення й отримані обґрунтовані результати дослідження мають наукову новизну і спрямовані на вирішення важливої наукової проблеми – формування економічної безпеки підприємства у динамічних умовах бізнес-середовища, що дозволить убезпечити їх економічні інтереси на операційному та стратегічному рівнях.

Теоретичне і практичне значення отриманих результатів

Дисертаційна робота Міщук Є. В. має суттєве теоретичне та практичне

значення. Викладені у дисертаційній роботі положення та рекомендації є підґрунтям для обґрунтування та розробки теоретико-методологічного забезпечення, науково-методичних основ і практичних рекомендацій з питань формування економічної безпеки підприємства, що дозволить убезпечити їх економічні інтереси на операційному та стратегічному рівнях.

Викладені в дисертаційній роботі наукові результати полягають у розробленні, розвитку методико-прикладної бази оцінювання та забезпечення економічної безпеки підприємств. Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що теоретико-методологічні та практично-рекомендаційні розробки знайшли широке впровадження. Зокрема, положення дисертаційної роботи використані у діяльності виконавчого комітету Криворізької міської ради у Департаменті фінансів (довідка № 7/19 – 1030 від 21.09.2018 р.) та Управлінні економіки (довідка № 9/01 – 15/967 від 22.10.2018 р.); Криворізького представництва Дніпропетровської торгово-промислової палати (довідка № 21/14-12 від 10.03.2023 р.).

Результати наукових досліджень впроваджено на: ПАТ «Дніпропетровськгаз» (довідка № Др01.3-Лв-18623-1218/1 від 03.12.2018 р.); ДП «Криворізький експертно-технічний центр Держпраці» (довідка № 3620/01 від 07.12.2018 р.); ТОВ «НВО «Ракурс» (довідка № 73/20 від 15.10.2020 р.); ТОВ «Фірма «Вікант» (довідка від 05.01.2023 р.); філії «Вінницятрансприлад» АТ «Українська залізниця» (довідка № СН-12/49 від 09.01.2023 р.); ТОВ «Централ Альянс» (довідка № 5/1 від 09.01.2023 р.); філії «Центр управління промисловістю» АТ «Українська залізниця» (довідка № ЦУП-8/2214 від 12.01.2023 р.); ПП «КРИВБАС-МЕТИЗ» (довідка № 15 від 12.01.2023 р.); ТОВ «БРЕЙВ ТЕХНІКС ЮКРЕЙН» (довідка № 16/01-1 від 16.01.2023 р.); ТОВ «Інвестиційний фонд «Смарт» (довідка № 02/02 від 02.02.2023 р.); ТОВ «Смарт Граніт» (довідка № 74 від 17.02.2023 р.); ПРАТ «Інгулецький гірничо-збагачувальний комбінат» (довідка № 01/1209 від 07.04.2023 р.); АТ «Криворізький залізорудний комбінат» (довідка № 56/БА-53.33 від 10.04.2023 р.); ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» (довідка № 716 від 11.04.2023 р.); ПРАТ «Центральний гірничо-збагачувальний комбінат» (довідка № 1277/12 від 28.04.2023 р.).

Основні методологічні положення та результати дисертаційної роботи, що становлять наукову новизну, використовуються у навчальному процесі Криворізького національного університету під час викладання дисциплін: «Національна безпека», «Методологія вироблення та прийняття управлінських рішень», «Моделі і методи прийняття управлінських рішень», «Аналіз господарської діяльності», «Філософія безпеки та сталого людського розвитку», «Економічна безпека» (довідка № 36/02/03-2/23 від 29.03.2023 р.).

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих наукових працях

Основні наукові положення, висновки і результати дисертаційного дослідження Міщук Є. В. достатньо повно оприлюднені у наукових публікаціях. Вони опубліковані у 71 науковій праці, загальним обсягом 60,91 друк. арк., з яких особисто автору належить 53,97 друк. арк., зокрема:

1 одноосібна монографія загальним обсягом 21,14 друк. арк.; розділи у 2 колективних монографіях загальним обсягом 5,81 друк. арк., з яких особисто автору належить 4,70 друк. арк.; 10 публікацій у виданнях, що індексуються у міжнародних наукометричних базах Scopus та Web of Science, загальним обсягом 8,29 друк. арк., з яких особисто автору належить 4,90 друк. арк.; 36 статей у наукових фахових виданнях України (з них 2 статті у наукових фахових виданнях України загальним обсягом 1,02 друк. арк., 34 статті у наукових фахових виданнях України, які включено до міжнародних наукометричних баз загальним обсягом 20,32 друк. арк., з яких особисто автору належить 18,91 друк. арк.); 3 статті у наукових періодичних виданнях інших держав загальним обсягом 1,73 друк. арк., з яких особисто автору належить 1,13 друк. арк.; 19 публікацій, що додатково відображають результати дослідження загальним обсягом 2,60 друк. арк., з яких особисто автору належить 2,17 друк. арк., в тому числі: 1 публікація у виданнях, що індексуються у міжнародній наукометричній базі Scopus, загальним обсягом 0,56 друк. арк., з яких особисто автору належить 0,39 друк. арк.

Основні положення й результати дисертаційної роботи, висновки й рекомендації, що винесені на захист, одержано автором самостійно. З наукових праць, виданих у співавторстві, використано лише ті матеріали, які є результатом особистого внеску здобувача. В опублікованих працях достатньою мірою відображено сутність результатів виконаного дослідження та їх наукову новизну, підтверджено їх достатньою апробацією і схваленням на 19 наукових і науково-практичних конференціях різного рівня.

Повнота викладення результатів дисертаційної роботи, обсяг і кількість друкованих праць відповідають вимогам МОН України на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук.

Ідентичність змісту реферату та основних положень дисертації

Реферат дисертації відповідає встановленим вимогам Міністерства освіти і науки України до дисертацій, поданих на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук. Зміст реферату повною мірою відображає основні положення, висновки і пропозиції дисертаційної роботи, розкриває всі положення наукової новизни та не містить положень, які не досліджені в роботі.

Використання результатів кандидатської дисертації.

Матеріали, висновки і науково-методичні результати дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук Міщук Є. В. на тему «Теоретико-методичні засади діагностики в процесі антикризового управління гірничо-збагачувальними комбінатами» не використовувалися у дисертації, яку подано на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук.

Відповідність теми дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота виконана з дотриманням вимог, що висуваються до наукових праць такого рівня. Викладення матеріалу здійснено науковим

стилем, яке характеризується послідовністю, логічністю, обґрунтованістю. Структура дисертації повністю узгоджується з її назвою, метою і завданнями дослідження. Результати дослідження, отримані в дисертаційній роботі, достатньою мірою обґрунтовані і характеризуються науковою новизною, мають практичне значення. Основні результати дослідження та висновки є конкретними, достатньо аргументованими та являють собою предмет для захисту.

Робота відповідає паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). За обсягом і оформленням дисертаційна робота відповідає вимогам, що встановлені МОН України до докторських дисертацій.

Академічна доброчесність

За аналізом дисертації, реферату та публікацій Міщук Є. В. було визначено дотримання всіх вимог щодо академічної доброчесності, а саме в роботі відсутні академічний плагіат, фальсифікація результатів дослідження та фабрикація даних. З наукових публікацій виданих у співавторстві, у роботі використано лише ті результати, які становлять особистий внесок автора. На всі використані інформаційні ресурси автор надає посилання.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Відзначаючи, в цілому, позитивно дисертаційну роботу Міщук Є. В., достатній рівень обґрунтованості більшості результатів дослідження, вважаю за необхідне відмітити ряд недоліків і дискусійних положень роботи та висловити окремі зауваження:

1. У дисертаційній роботі відсутній зведений перелік індикаторів оцінки економічної безпеки підприємства та обґрунтування їх лімінальних значень для поточного і середньострокового періоду. Доцільно було б присвятити цьому питанню окремий підрозділ. Тим більше, дискусійним є твердження автора, що величиною, яка узагальнює міру незадоволеності економічних інтересів підприємства, є зміна величини прибутку до оподаткування (с. 149, с. 164, рис. 2.12). На практиці мають місце різноманітні економічні наслідки з різним економічним змістом.

2. У другому розділі роботи автором проведено оцінювання впливу когерентної економічної безпеки стейкхолдерів – бізнес-партнерів (с. 169), але доцільно було б представити такий вплив укрупнено, показавши загальну методологію, а уточнену формулу з величиною авансів і сумою депозитних вкладів краще було перенести у третій розділ роботи.

3. Дисертантом розглянуто різні групи стейкхолдерів як джерело впливу на рівень та стан економічної безпеки підприємства (с. 139-141). Поряд з цим, у другому розділі роботи недостатньо розглянуто найбільш небезпечні чинники впливу з їх боку на економічну безпеку підприємства та потребує пояснення система заходів щодо їх своєчасного виявлення або послаблення.

4. Автором удосконалено науково-методичний підхід до оцінки рівня економічної безпеки підприємства з урахуванням визначення лімінальної

величини прибутку до оподаткування (с. 152, с. 154), але не враховано ситуації, коли буде формуватись не «недостатність прибутку», а навпаки «надлишковий прибуток». В роботі не наведено прикладів подібних ситуацій та не роз'яснено економічний зміст такого показника економічної безпеки, що доцільно було б уточнити.

5. Значний науковий інтерес представляє розроблена ієрархічна структура економічної безпеки підприємства (с. 145) та запропоновано оцінювати темпоральний стан її складників за процедурою, представленою на с. 316. Логічною виглядає оцінка темпорального стану економічної безпеки підприємства на основі запропонованої ієрархії, проте взаємозв'язок між ними відсутній. Доцільно було представлену процедуру оцінювання темпорального стану економічної безпеки відобразити таким же чином, з тією ж кількістю блоків, скільки наведено в ієрархічній структурі безпеці.

6. Доцільно було б зазначити, чи не виникають протиріччя між методологічним підходом до оцінювання ефективності управлінських рішень з позиції їх впливу на економічну безпеку підприємства та підходами, згідно яких визначаються традиційні показники ефективності (с. 386-388) для уникнення неузгодженості при ухваленні управлінських рішень.

7. У дисертаційній роботі заслуговують на увагу пропозиції щодо покращення організаційного забезпечення економічної безпеки гірничодобувних підприємств (с. 404-406). Однак, доречно було не обмежуватися фрагментом структури, представленим на рис. 5.6 (с. 405), а представити повну організаційну структуру управління економічною безпекою з урахуванням пропонованої автором служби вироблення пропозицій та розробити оперограми руху розпорядчих документів щодо забезпечення економічної безпеки між підрозділами підприємства.

Проте, необхідно зазначити, що наведені зауваження не носять принципового характеру та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації Міщук Є. В., а наявність дискусійних положень свідчить про її складність і можливість подальших наукових розробок здобувача.

Загальна оцінка дисертації, її відповідності існуючим вимогам та висновкам

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи Міщук Є. В. мають достатній рівень теоретичного, методологічного та емпіричного обґрунтування. Дисертація є завершеним науковим дослідженням, що містить актуальний напрям теоретико-методологічних та прикладних досліджень, пов'язаних із формуванням економічної безпеки підприємства у динамічному бізнес-середовищі. Обрану тему розкрито, мету досягнуто повністю, завдання роботи вирішено, структура дисертації є добре продуманою. За складом наукової новизни, рівнем обґрунтованості і достовірності одержаних результатів, їх теоретичною і практичною значущістю дисертаційна робота відповідає вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук. Зміст реферату у повній мірі відповідає основним положенням дисертаційної роботи.

Тема дисертації відповідає паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Оцінюючи дисертаційну роботу Міщук Є. В. «Формування економічної безпеки підприємства у динамічних умовах бізнес-середовищі» в цілому, можна зробити висновок, що автору вдалося вирішити важливу науково-прикладну проблему щодо обґрунтування та розробки теоретико-методологічного забезпечення, науково-методичних основ і практичних рекомендацій з формування економічної безпеки підприємства у динамічних умовах бізнес-середовища, що дозволить убезпечити їх економічні інтереси на операційному та стратегічному рівнях.

За змістом, важливістю і глибиною вирішення наукових завдань, оформленням, дисертація відповідає чинним вимогам, які викладені у пунктах 7, 8, 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 року № 1197 (зі змінами), що висуваються до докторських дисертацій, а також є завершеною самостійною кваліфікаційною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують наукову проблему, яка має істоте значення для економічної науки, а її автор – Міщук Євгенія Володимирівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор
завідувач кафедри економіки бізнесу
і міжнародних економічних відносин
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»

Петро ПЕРЕРВА

Підпис проф. Перерви П.Г. завіряю:

Проректор з науково-педагогічної роботи НТУ ХПІ»

Олександр ТРУШ